

4. juli 2016
J.nr. NST-401-01874

Vejledning om kvælstoffølsomme naturtyper i Natura 2000-områder og udnyttelse af øgede gødningsnormer

Indledning

Med ændring af gødskningsloven blev der åbnet op for øget udbringning af kvælstof til dyrkede arealer. Da mængden af husdyrgødning antages nogenlunde uændret, antages den øgede mængde som følge af de ændrede gødskningsnormer alene at bestå af handelsgødning.

Denne vejledning giver forslag til landmænds og deres konsulents tilrettelæggelse af gødsningen, så evt. mertilledning af kvælstof til kvælstoffølsomme naturtyper i Natura 2000-områder kan undgås eller mindskes.

Hovedprincipper i gødningshåndtering nær kvælstoffølsomme naturtyper

- Sørg for at anvende effektivt kantspredningsudstyr ved spredning op til beskyttet natur, der ikke lovligt må gødes, herunder de naturtyper i Natura 2000, som fremgår af bilag 1
- Indarbejd gødningen i jorden umiddelbart efter udbringning til forårssæede afgrøder
- Undgå meget tidlig udbringning om foråret i vintersæd eller græs.
- Undgå udbringning af gødning på skrånende arealer på dage med udsigt til kraftig regn

Uddybende om baggrunden for vejledningen

Hvorfor - potentielle påvirkninger af naturtyper i Natura 2000-områder

En række næringsfattige naturtyper i Natura 2000-områder kan potentielt blive påvirket af tilledning af kvælstof fra nærliggende landbrugsarealer. Det kan ske i form af udvaskning via dræn (f.eks. til rigkær eller søer), overfladeafstrømning (f.eks. til søer og lavereliggende terrestriske naturtyper – mose- og engnaturtyper) eller grundvand (typisk grundvandsfødte naturtyper som rigkær).

De relevante arealer med naturtyper udgør en lille delmængde af de udpegede Natura 2000-områder. Områderne udgør på land ca. 8,4 % af landarealet, men det intensivt dyrkede landbrugsareal inde i og umiddelbart op til områderne udgør en langt mindre andel.

Naturstyrelsens kortlægning af tilstanden på de konkrete naturtype-arealer i Natura 2000-områder viser, at der kan være en randpåvirkning med kvælstof på naturtypearealer, der ligger tæt på intensivt drevet landbrugsjord. En evt. mertilledning, som kan følge af øget gødsning på landbrugsarealerne, vil yderligere kunne forrykke den aktuelle balance på disse naturtyper med risiko for forringelse af naturtilstanden.

På terrestriske naturtyper vil det kunne indebære ændring af plantesamfund i retning af mere kvælstoftolerante arter, der vil kunne udkonkurrere kvælstoffølsomme arter. Denne effekt vil i nogle tilfælde kunne aflæses indenfor de første par år, afhængigt af driften af naturarealet. I nogle tilfælde vil denne effekt kunne være langvarig.

Hvordan - tilrettelæggelse af gødskningen

Ved at tilrettelægge gødskningen så risikoen for eventuel mertilførsel mindskes, vil en potentiel forringelse af naturtyperne kunne undgås eller mindskes. Denne vejledning har til hensigt at pege på metoder til at undgå en evt. mertilledning som følge af evt. øget gødskning, særligt fra overfladeafstrømning.

Målet er således ikke at begrænse den hidtidige anvendte gødningsmængde, men at afværge effekter af den øgede gødskning. Evt. konkrete behov for at reducere gødningspåvirkningen generelt vil kunne blive vurderet i forbindelse med udmøntningen af Natura 2000-planerne for det enkelte Natura 2000-område, herunder gennem aktivering af de tilskudsordninger, som måtte være iværksat som led i regeringens landbrugs- og fødevarepakke.

Det er forudsat i den strategiske miljøvurdering for ændrede gødskningsnormer, at mertilledningen af gødning som følge af ændringen alene vil stamme fra handelsgødning. Den deraf følgende potentielle ammoniak-tilførsel og tilførsel fra husdyrgødning vil være marginal i forhold til nærliggende naturområder. Denne vejledning vil således fokusere på at undgå mertilførsel via overflade-afstrømning, dræn og grundvand til næringsfattige naturtyper.

Deposition af ammoniak og overfladeafstrømning fra husdyrgødning forudsættes håndteret via de regler om anvendelse af husdyrgødning, som bl.a. indeholder krav, der skal forhindre afstrømning til vand og natur på skrånende arealer. Vejledningen ændrer heller ikke ved, at - i situationer, hvor de øgede gødskningsnormer lokalt måtte blive udnyttet til anvendelse af mere husdyrgødning – kræver væsentlige ændringer i anvendelsen af husdyrgødning indenfor Natura 2000-områderne anmeldelse efter naturbeskyttelseslovens § 19 b.

Anbefalinger om håndtering af gødning ved ændrede gødskningsnormer i forhold til næringsfattige naturtyper i Natura 2000-områder

De i bilag 1 nævnte naturtyper vurderes at være relevante i en evt. målrettet indsats for at afværge mertilledning. Bilaget omfatter næringsfattige naturtyper, der ofte ligger lavt i terrænet og hvor påvirkning via drænvand, overfladeafstrømning eller grundvand potentielt kan finde sted.

De af de pågældende naturtype-forekomster, som ligger 50 m eller derunder fra intensivt dyrket landbrugsjord, kan ses på kort på Naturstyrelsens hjemmeside (fra 1. juli 2016 Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning), jf. nedenstående link. I hvilket omfang, der konkret er risiko for en mertilledning som følge af udnyttelse af de øgede gødskningsnormer, vil i vid udstrækning afhænge af de lokale topografiske og hydrologiske forhold.

For at begrænse evt. mertilledning kan gives følgende anbefalinger til gødningshåndteringen:

Helt generelt bør udbringning af gødning nær naturområder udføres med udstyr, som effektivt begrænser randpåvirkningen. Således bør der anvendes effektivt kantspredningsudstyr i forbindelse med centrifugalspredere.

Der kan være risiko for evt. overfladeafstrømning på skrånende arealer ned mod naturtyperne. Det gælder på alle landbrugsarealer op til de i bilag 1 nævnte naturtyper i Natura 2000-områder, også for arealer, der måtte ligge uden for afgrænsningen af Natura 2000-området. I den sammenhæng bør man også være opmærksom på landbrugsarealer, som ligger ud til stejle klint- og klippenaturtyper og de overdrev, der måtte ligge på disse, og undgå, at der sker tab af gødning fra landbrugsarealer udover kanten af klinten eller klippen.

Udbringning af gødning på skrånende arealer ned til kortlagte naturtyper i bilag 1, f.eks. hængesæk, rigkær og væld og søer < 1 ha, bør ikke ske på dage med udsigt til kraftig regn i vejrprognoserne, da kraftig regn medfører risiko for overfladetab.

På landbrugsarealer, der er stærkt skrånende (hældning > 6°) ned mod en af de naturtyper, der fremgår af bilag 1, kan risikoen for overfladetab af gødning mindskes ved, at man i afstande op til 50 m fra naturtyperne er ekstra forsigtig og undgår udbringning af handelsgødning i det tidligere forår til jorden er tør og afgrøderne er større. På bar jord, hvor planterne endnu ikke er spiret frem, bør gødningen nedbringes (harvning el.lign.).

Hvad kan ellers begrænse mertilledning - arealmæssige afværgeforanstaltninger

De nævnte principper for gødningshåndtering vurderes ikke nødvendige i de situationer, hvor der på landbrugsarealer iværksættes afværgeforanstaltninger i form af ekstensivering af driften op mod naturtyperne, f.eks. ved udtag af landbrugsjord som led i en MVJ-aftale eller lignende, som allerede må forventes at ville begrænse mertilledningen eller reducere den samlede tillædning af kvælstof til naturtyperne.

Efterafgrøder og skovrejsning på arealer grænsende op til naturtyperne kan evt. have effekt på at undgå merudledning via grundvand og drænvand. Størst effekt opnås, hvis afværgeforanstaltninger iværksættes forud for øget gødningsanvendelse.

Link til kort over naturtyper, som vejledningen omfatter:
<http://miljoegis.mim.dk/cbkort?&profile=miljoegis-natura2000>

Klik ind på linket, klik på ”Landbrug” i menuen til venstre og klik på ”hængelåsen” ud for temaet ”Kvælstoffølsomme naturtyper – øgede gødskningsnormer”, så den bliver grøn. Zoom derefter ind på det areal, der skal spredes gødning på og se, om der er kvælstof følsom natur i nærheden.

Bilag 1: Habitatnaturtyper, der kan påvirkes negativt af mertilledning af kvælstof

Habitatnaturtyper	EU-ref. Nr.
Kystklint/klippe	1230
Indlandssalteng	1340
Klitlavning	2190
Lobeliesøer	3110
Næringsfattige søer	3130
Kransnålalgesøer	3140
Næringsrige søer	3150
Brunvandede søer	3160
Våd hede	4010
Tør overdrev på kalkholdigt sand	6120 ¹
Kalkoverdrev	6210 ²
Tidvis våd eng	6410
Højmose	7110
Nedbrudt højmose	7120
Hængesæk	7140
Tørvelavning	7150
Avneknippemose	7210
Kildevæld	7220
Rigkær	7230

¹ Især relevant, hvor disse naturtyper ligger i tilknytning til klinter eller klipper, typisk helt øverst på klinten/klippen